

אחריות לזולת

שיחת הרה"ג זלמן ברוך מלמד לפרשת כי תצא

המצוות מלוות את האדם בכל צעדיו • ריבוי המצוות זכות לישראל • הסבר מדוע לא יודעים את שכר המצוות • שכר על הטרחה במצוות • השבת אבידה גשמית ורוחנית • החיוב למנוע נזק מהזולת • חומרת איסור ריבית • חומרת לשון הרע 'לשם שמים' • זוהיה מחניך קדוש' – נקיות מכל לכלוך רוחני וגשמי

המצוות מלוות את האדם בכל צעד מחייו

נאמר במדרש בפרשה (ו, ג):

"לוית חן הם לראשיתך". אמר ר' פינחס בר חמא: לכל מקום שתלך מצוות מלוות אותך, "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך" אם עשית לך דלת המצוות מלוות אותך, שנאמר: "וכתבתם על מזוזות ביתך". אם לבשת כלים חדשים המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לא תלבש שעטנז", אם הלכת לגלח המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לא תקיפו פאת ראשכם", ואם היה לך שדה והלכת לחרוש בתוכה, המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", ואם זרעת אותה המצוות מלוות אותך, שנאמר: "לא תזרע כרמך כלאיים", ואם קצרת אותה המצוות מלוות אותך, שנאמר: "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה".

אמר הקב"ה: אפילו לא היית עוסק בדבר אלא מהלך בדרך, המצוות מלוות אותך מנין? שנאמר: "כי יקרא קן ציפור לפניך בדרך".

המדרש מלמד אותנו שהמצוות מלוות אותנו בכל מעשינו, וכמה זה נפלא וטוב. אני רוצה שנשים לב לדברי המדרש שעוסק גם במצוות לא תעשה: 'לא תלבש שעטנז', 'לא תקיפו פאת ראשכם'. לכאורה אם אדם לא עובר על מצוות לא תעשה הוא אמנם לא נכשל ולא ירד, אבל גם לא התעלה ולא התקדם בשום דבר. המדרש שמדגיש את מעלת המצוות שמלוות את האדם, היה צריך להביא דוגמה רק ממצוות עשה שכל מקום שאתה הולך אתה מקיים עוד מצווה ושורה עליך אור ה'. אבל במצוות לא תעשה בסך הכול אדם סר מרע, לא עשה שום דבר טוב לכאורה. ובאמת אין זה נכון, גם בקיום מצוות לא תעשה יש גדר של קיום. כשאדם שומר על מצוות לא תעשה ולא עושה אותן - כשהוא הולך להתלבש הוא חושב ונזהר שלא ללבוש שעטנז, וכשהוא מקיף את ראשו - הוא נזהר שלא להקיף את הפאה, הוא מקיים מצוות לא תעשה. לא רק שהוא לא נופל, אלא הוא מתרומם על ידי זה. הזהירות והמניעה מלעבור על מצוות לא תעשה - מרוממת את האדם.

ריבוי המצוות - זכות לישראל

אנשים יכולים להסתכל בצורה שלילית על ריבוי המצוות. נאמר: 'רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות', לכאורה, הרי זה עול גדול מאוד. אדרבה, אם רצה הקב"ה לזכות את ישראל, היה צריך למעט מהם תורה ומצוות כי זה עול כבד. עדת קורח התלוננו על כך שבכל מצווה ומצווה הכוהנים לוקחים לעצמם חלק, והמצוות מכבידות מאוד על האנשים.

המדרש מלמד אותנו הסתכלות אחרת - אשרינו! ריבוננו של עולם זיכה אותנו והרבה לנו תורה ומצוות ועל ידי זה בכל צעד שאנחנו הולכים אור ה' מאיר עלינו. בכל מעשה שאנחנו עושים, אנחנו פוגשים הארה אלוקית. על ידי המצוות כל חיינו, מעשינו וצעדינו, מלווים בהשגחה, בהארה ומלאים בקדושה.

הסבר מדוע לא יודעים את שכר המצוות

בהמשך הפרשה, אומרת התורה: "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהָאֲרֶכֶת יָמִים" (דברים כב, ז).

מצוות שילוח הקן, היא בסך הכול מצווה מאוד קלה, והתורה נותנת עליה שכר עצום. קשה מדברי המשנה שאומרת: "הוי זהיר במצווה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות" (אבות ב, א), והרי כתוב כאן: "למען ייטב לך והארכת ימים", אז ידוע "מתן שכרן של מצוות". אולי יש לומר שיש מצוות בודדות שכתוב עליהן השכר, ועל רוב המצוות לא כתוב שכר, ועליהן אמרו שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. אך לא סביר לומר שהתורה מתייחסת רק לרוב ולא מתייחסת למצוות כמו כיבוד אב ואם ושילוח קן ציפור. ויש לפרש דברי חז"ל אלו שרק בקיום כל המצוות בשלמות מופיעה ההארה הרוחנית השלמה. רמ"ח מצוות הן כמו האיברים של האדם. יש איברים שונים, יש רגליים, אצבעות רגליים, ידיים, גוף, ראש, יש איברים עיקריים שהנשמה תלויה בהם, ויש איברים לא עיקריים. אבל אם חסר איבר אחד - אדם יהיה בעל מום. גם אם תהיה חסרה האצבע הקטנה שברגל - זה חיסרון. אם אדם יבחר לקיים רק את המצוות החשובות העיקריות שהן הלב והמוח של המצוות, אז ההופעה של האור האלוקי המופיע ברמ"ח הארות - לא תהיה שלמה. לכן 'אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות'.

שכר על הטרחה בקיום המצוות

המהר"ל בפרק שני בפרקי אבות, מסביר את הפסוק: "למען ייטב לך והארכת ימים", לא על הערך של המצווה, אלא על הטרחה של המצווה. בטרחה יש מדרגות, וככל שהטרחה יותר גדולה, 'לפום צערא אגרא' ומקבלים יותר שכר. שילוח קן ציפור זו מצווה מאוד קלה. אין טרחה כל כך גדולה בלקחת את הבנים ולשלח את האם, ואף על פי כן השכר גדול, 'למען ייטב לך והארכת ימים', טוב לך בעולם הזה והארכת ימים בעולם הבא, אפילו מאמץ קטן שאתה עושה כדי לקיים מצוות שכרן הרבה מאוד.

אותו דבר אומרת התורה לגבי איסור אכילת דם, 'רק חזק לבלתי אכול הדם', דם נפשו של אדם קצה בו ואומרת התורה אם לא תאכל דם יש לך ברכת 'חזק'.
 כדברי המשנה בסוף מסכת מכות (כג:):

מה דם שנפשו של אדם קצה ממנו אומרת התורה חזק, גזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן, על אחת כמה וכמה שזוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות.

גזל זו מצוות לא תעשה. אם לאדם היה חשק לקחת משהו שלא שלו והתגבר ולא גזל, וכן בעריות נמשך לעשות איסור והתגבר ולא נכשל, על זה אומרים חז"ל שגזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן, על אחת כמה וכמה שזוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. זאת אומרת אדם שהתאמץ לעשות רצון ה' והיה לו קצת יותר קשה מאשר שילוח קן ציפור או מאשר לא לאכול דם, זו התגברות שמביאה חיבור לריבונו של עולם, והוא זוכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות. **התורה לא אמרה לנו את השכר של קיום מצוות, את השכר של לא תעשה שלא לאכול דם, אלא את השכר של ההשתדלות על הטורח, אבל השכר על עצם המצווה נאמר 'אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות'.**

שכר המצווה עצמה לא ידוע. אם אדם הולך להקריב קרבן פסח שזו מצוות עשה שיש איסור כרת אם אדם לא מקיים אותה, או למול את בנו שגם זו מצווה שאם לא מקיימים אותה חייבים כרת. והנה הוא רואה בדרך מת. אומרת התורה שהוא חייב לטפל במת המצווה, להיטמא לו ולבטל מצוות קרבן פסח. האם משמעות הדבר שיש שכר יותר גדול על קבורת מת מצווה מאשר על קרבן פסח. לאו דווקא, אבל זה הסדר, כבוד הבריות חשוב מאוד אף על פי שזה לא כערך המצווה של קרבן פסח או למול את בנו. כלומר הכלל שעשה דוחה לא תעשה או כלל כמו העוסק במצווה פטור מן המצווה זה לא אומר שהמצווה שהוא עושה יותר חשובה מהמצווה האחרת שהוא פטור ממנה, להיפך, העוסק במצווה קלה פטור ממצווה חמורה כמו המקרה שהזכרנו. אנחנו לא יודעים מתן שכרן של מצוות, אבל מתן השכר על הטורח, אנחנו יודעים. על קן ציפור כתוב: "למען ייטב לך

והארכת ימים'. לא לזלזל באמירה הזאת. התורה אומרת לנו שכשאדם משתדל ומתאמץ לקיים רצון ה', שכרו הרבה מאוד, קל וחומר מקן ציפור. אז אם אדם מתגבר על יצר הרע של לשון הרע, של גזל ועריות, שנפשו של אדם מחמדתו, ולא נכשל, שכרו הרבה מאוד.

השבת אבידה גשמית ורוחנית

נאמר בפרשה:

לא תרָאָה אֶת שׁוֹר אַחִיד או אֶת שׁוֹר נִדְחִים וְהִתְעַלְמָתָ מֵהֶם הַשָּׁב תְּשִׁיבֵם לְאִחִיד. וְאִם לֹא קָרֹב אַחִיד אֲלֶיךָ וְלֹא יִדְעָתוּ וְאִסְפָּתוּ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְהָיָה עִמָּךְ עַד דָּרֹשׁ אַחִיד אֹתוֹ וְהִשְׁבֵּתוּ לוֹ: וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְחִמְרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֹדֹת אַחִיד אֲשֶׁר תֵּאבֵד מִמֶּנּוּ וּמִצִּאֲתָהּ לֹא תִוְּכַל לְהִתְעַלֵּם.

כשאדם מוצא אבדה שהיא חשובה למאבד, אז לא רק שאם ישיב את האבדה יקיים מצווה, ותהיה לו זכות שעשה חסד גדול עם האדם שאיבד, אלא התורה מצווה 'לא תוכל להתעלם'. התורה מלמדת אותנו ש'יהי ממון חברך חביב עליך כשליך'. אדם צריך לדאוג שלא יהיה לשני חסר בממונו. לא רק במציאה, אלא גם למשל אם אדם רואה שהברז פתוח אצל השכן והולך להתבזבז הרבה כסף או שהמים יזרמו ויזיקו, הוא חייב לטפל בזה, ולא יכול לעבור לסדר היום. השבת אבידה - פירושו של דבר לראות שהשני לא יוזק.

בתחילת מסכת בבא קמא הגמרא מלמדת אותנו את כל הדינים של חיובי נזיקין והאחרונים דנים האם אסור להזיק או רק יש חיוב תשלום במקרה שאדם הזיק, כי בתורה לא כתוב שאסור להזיק, אלא שאם אדם או ממנו הזיק חייב לשלם. ה'קהילות יעקב' אומר שממצוות השבת אבידה אפשר ללמוד שאסור להזיק. אם כשאדם רואה שחברו איבד משהו חייבים להחזיר לו, או שאם האדם רואה שהשני ניזוק חייב למנוע את הנזק, על אחת כמה וכמה שאסור לך להזיק.

החיוב למנוע נזק מהזולת

האדם מצווה לא רק למנוע נזק פיזי מזולתו בממון או קרקע, אלא גם מחויב למנוע היזק גוף כמובן, ועל זה יש עוד מצווה מיוחדת במינה, שבעצם כלולה גם כן במצווה הזאת. הפסוק אומר: "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא יט, טז) והברייתא אומרת בסנהדרין בפרק בן סורר:

מניין לרואה את חבירו שהוא טובע בנהר או שחיה גוררתו או ליסטים באים עליו שהוא חייב להצילו? תלמוד לומר "לא תעמוד על דם רעך".

ספר שערי תשובה שער ג אות ע' מביא על אדם שנמנע מלהציל את הפסוק במשלי "אם התרפית ביום צרה יקצר כוחך". אם אדם מתעצל מלהציל מי שנמצא בצרה - מידה כנגד מידה, גם הוא בעצמו נפגע - "יקצר כוחך". אדם לא רק מחויב להציל את ממונו של חברו אלא כל שכן שחייב להציל את גופו של חברו. ומה עם הנשמה, מה עם ההתנהגות הרוחנית - אם אדם נפל לבור או נפל לים, וטובע, צריך להציל אותו, אז אם אדם נופל באופן רוחני, ויש לך כוח לעזור לו לעודד אותו ולהציל אותו, אז לכאורה החיוב הוא פי כמה. אם חייבים להשיב לו אפילו אבידה של פרוטה, ויש איסור "לא תוכל להתעלם" על אחת כמה וכמה שיש חיוב על האדם להשתדל שחברו לא יזק רוחנית, ואם הוא מרגיש שחברו פגוע או עצוב צריך לשמח אותו. זה גדר של מצוות השבת אבידה רוחנית, "לא תעמוד על דם רעך" מבחינה רוחנית.

התורה מלמדת אותנו במצוות אלו שהאדם לא יכול להיות מרוכז ועסוק רק בעצמו, אלא צריך להרגיש שייכות לכולם וכמו שאתה שומר על ממונך כך אתה צריך לשמור על ממון חברך. על זה אמר ר' יוסי: "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך" (אבות פ"ב), ור' אליעזר אומר: "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". זאת אומרת אדם צריך לפתח יחס כזה של אכפתיות שלשני יהיה טוב. אם הוא רואה שהשני בצער הוא מצווה לשמח אותו, לעודד אותו, ולפרגן לו כדי להוציא אותו מצער. כמו שיש מצווה "לא תעמוד על דם רעך" בגשמיות, יתר על כן יש מצווה ברוחניות. הגשמיות זה החלק החיצוני של האדם. עיקר האדם הוא הנפש, הרוח,

הנשמה, ואדם צריך לפתח לעצמו בריאות כזו שאכפת לו ממה שקורה לשני. לא להיות אדיש, לא לראות את חברו נפגע, בממונו, בגופו או בנפשו, והוא מתעלם "לא תוכל להתעלם". זה גם הדדי שהרי המצווה היא לכולם. אתה עוזר לחברך וחברך עוזר לך וביחד כולם נשמרים. למדנו בעיון את המצווה של השבת אבידה שצריך להשיב אבידה בכל הרמות שלה, ממון, גוף ונפש.

חומרת איסור ריבית – פגיעה באחדות עם ישראל

מצוות רבות בין אדם לחברו יש בפרשה שלנו. הפרשה עוברת ממצווה למצווה ונראה כאילו יש כאן חוסר סדר וערבוב. אנחנו בוודאי יודעים שהכול מסודר, אבל מהערבוב הזה, כביכול, אנו לומדים שכל התורה כולה זה דבר אחד. מצוות בין אדם למקום ומצוות בין אדם לחברו - הכול מציאות אחת.

יש מצווה מיוחדת במינה - איסור ריבית. צריך להסביר את האיסור. הרי שני הצדדים מסכימים, הלווה מבקש ללוות והוא מוכן לשלם על כך תמורה כי הוא חושב שההלוואה הזו תעזור לו, והתורה אומרת שלא רק למלווה אסור הלוות בריבית, אלא גם ללווה אסור לקחת בריבית, ואסור לעדים להעיד בהלוואה כזו. מדוע האיסור החמור הזה. יתר על כן, חז"ל אומרים שאיסור ריבית הוא יותר חמור מאיסור גזל, והרי איסור גזל הוא בעל כרחו של בן האדם, מדוע ריבית יותר חמורה, הרי היא נעשית בהסכמה!?

מבאר המהר"ל (נתיב הצדקה, פרק ו) שהחומרא של איסור ריבית היא מפני שהיא פוגעת במצוות ההלוואה. מצוות ההלוואה כל כך גדולה שמחברת את ישראל זה לזה ומחברת את עם ישראל לעם אחד. כל אחד עוזר לשני, פעם זה עוזר לזה ופעם זה עוזר לזה, זה מראה שעם ישראל מאוחדים, וריבית פוגעת במצווה גדולה זו. בספר שמות בפרשת משפטים אומרת התורה: "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶנְי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשְׂה" (שמות כב, כד), וכאן התורה אומרת "לֹא תִשְׁיֵךְ לְאֶחִיךָ נֶשֶׁךְ כֶּסֶף אֶכֶל נֶשֶׁךְ כֹּל דְּבַר אֲשֶׁר יִשְׁךְ" (דברים כג, כ). לא 'לישוך' נשך כסף, נשך אוכל, לא לקחת ריבית.

ובויקרא (כה, לח) כתוב: "אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ: אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִתֵּת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהֵיכֶם". כלומר המצווה הזו קשורה בקבלת עול מלכות שמיים, וביציאת מצרים לארץ כנען שהיא מאחדת את עם ישראל, כי ארץ ישראל היא מחברת את כולם ביחד. ומצוות ההלוואה היא מחברת והנשך שהוא ההיפך מזה הוא פוגע ביחד.

המהר"ל מבאר (שם נתיב הצדקה) שישראל עם אחד מצד הגוף ומצד הנפש. כנגד היותם אחד מצד הנשמה, נאמר "כי אני ה' אלוקיכם", ומצד הגוף יש להם אחדות שיש להם ארץ אחת, ארץ ישראל, ומכיוון שהם עם אחד נצטוו שלא להלוות בריבית. כותב המהר"ל:

מכאן אמרו חכמים (ספרא ויקרא כה, לח) "כל המקבל עול מצוות ריבית מקבל עליו עול מלכות שמיים וכל הפורק ממנו עול ריבית פורק ממנו כביכול עול מלכות שמיים, כל המודה במצוות ריבית מודה ביציאת מצרים וכל הכופר במצוות ריבית כאילו כופר ביציאת מצרים". ובפרק איזהו נשך אמרו שהלוים בריבית עושים תורת משה פלסתר, אומרים אילו ידע שיש ריווח בדבר – לא היה כותבו.

ללמדך שכל הרעיון של איסור ריבית זה הפגיעה בהלוואה. צריכים להלוות ללא ריבית. הגימטריא של ריבית זה תרי"ב - האיסור שקול כנגד כל המצוות. על גזל יש איסור אחד, ועל ריבית יש כמה וכמה איסורים. הכול נובע מזה שעם ישראל צריך להיות מאוחד. הביטוי של האחדות הוא שאחד עוזר לשני, לא בעבור תמורה. לעזור בשביל לעזור. הכסף נמצא אצלך, אתה יכול לתת לו, למה שלא תעזור לו?

היום המצב קצת השתנה מכיוון שפעם אם אדם החזיק לעצמו כסף, לא יצא לו מזה דבר. היום צורת המסחר השתנתה. לכסף יש תפקיד מאוד מרכזי ומשמעותי, אז מבחינת הסברא, המציאות היום אחרת, אבל הרעיון נשאר בשלמותו. ההלוואה היא דוגמה לערך לעשות חסדים אחד עם השני, זה נובע מהנקודה הפנימית שעם ישראל הוא עם אחד. כשאדם מאבד אבידה, 'יהי ממון חברך חביב

עליך כשלך' תרגיש שלך אבד משהו, לפלוני חסר כסף, לך חסר כסף. להרגיש את היחד של כל אחד עם השני גם בצורה חיצונית – פיזית, גשמית, ממונית, וכמובן גם בעיקר בצד הרוחני. שכל אחד יהיה אכפתי לזולתו וירצה שלשני גם כן יהיה טוב, יצליח ויתעלה. זה עניינם של ישראל – להיות מאוחדים.

חומרת לשון הרע גם לשם שמים

בהמשך הפרשה:

הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעַת הַצָּרַעַת לְשֹׁמֵר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶוּ אֶתְכֶם הַכְּהֹנִים הַלְוִיִּם כְּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם.

מרים הנביאה הייתה צדיקה גדולה. מה קרה שם. חז"ל מבארים לנו שמשה רבינו פרש מאשתו ומרים שמעה על כך וחשבה שזו התנהגות לא נכונה. היא מתייעצת עם אהרן לגבי משה, אולי היא מתייעצת אתו כדי לחשוב איך לדבר עם משה.

התורה הקפידה מאוד גם על מרים וגם על אהרן. זה לא היה סתם לשון הרע, הרי מרים חשבה איך לתקן משהו שנראה לה לא ראוי אצל אחיה משה רבנו, אז מה היה לא בסדר, למה הקב"ה מקפיד מאד - היא הייתה צריכה לדבר עם משה ולא עם אהרן. את רוצה להוכיח את משה - תדברי עם משה! למה את מדברת עם אהרן?

הרבה פעמים אדם מדבר לשון הרע לשם שמיים, כביכול. הוא מספר לחבר, הבחור הזה ממש מידרדר, אני נורא מצטער על זה, קורה לו משהו. כשאדם מספר על מישהו שהוא לא טוב והוא מראה שהוא מצטער – זה משכנע. כשסתם פלוני מדבר לשון הרע, אומרים האדם הזה פטפטן, מדבר לשון הרע. אבל אם הוא אומר בצער, אני מצטער שפלוני ירד, ראיתי שהוא עושה עבירה חמורה מאוד - זה משכנע וחודר לתוך הלבבות. זה לשון הרע חמור והאדם חושב שהוא עשה מצווה. אתה רוצה להוכיח את החבר - דבר איתו, תשאל אותו, תעזור לו, זו מצווה גדולה מאוד. אם אתה רוצה להתייעץ ואתה בטוח שההתייעצות הזאת

תעזור לתקן אותו, תדבר את המינימום והעיקר כדי לעזור. אבל לא לספר כדי לספר. יש אנשים שלשם שמיים מספרים לשון הרע, ופוגעים באחרים לשם שמיים. באה התורה ואומרת לנו, לזכור את מה שה' עשה למרים. מרים עשתה לשם שמיים, ולא עשתה נכון. לפעמים שעושים לא נכון לשם שמיים, זה יותר גרוע מאשר לא לשם שמיים.

הזהירות בדיבור מתחילה מהלב. אם אדם מסתכל בעין טובה, רואה את המעלות של השני, הוא לא מחפש דברים רעים אצל השני. יש אנשים שיש להם איזו 'ועדה לחיפוש חטאים'. מחפשים חטאים לשם שמיים, ומוחים לשם שמיים. עין טובה פירושו של דבר שאדם תמיד מחפש לראות את הטוב, לא באופן כזה שהוא משבש את הדברים ורואה את הדברים באופן לא נכון, אלא משתדל להבין אותם באופן שאפשר להסביר שזה סביר, שאפשר לקבל את הדברים הללו, ומחפש לראות את הטוב. אם הלב לא מחפש את הדברים הרעים, גם הפה לא מדבר דברים רעים. אדם צריך לראות בעין טובה את כל האנשים כמו שהוא רואה את עצמו. כמו שביחס לעצמו אם יש איזו חולשה הוא יודע ללמד זכות ורק לפעמים בעת הווידויים מודה שהוא לא בסדר, כך כפי שאדם מלמד זכויות על עצמו, כך עליו ללמד זכויות גם על אחרים.

עין טובה זה בית המדרש של אברהם אבינו. ראה מה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי בלעם הרשע. תלמידי אברהם אבינו - עין טובה, נפש שפלה ורוח נמוכה, ויש גם בית מדרש של תלמידי בלעם - עין רעה, היינו שמחפשים רעות, ביקורות, להוכיח לשם שמיים, בזה צריך להיזהר מאוד. התורה מביישת את מרים. כל שנה חוזרים על הסיפור הזה. יותר מפעם בשנה אנחנו נתקלים בזה שהתורה מזכירה "זכור את אשר עשה ה' למרים". צריך להזכיר את זה כל פעם כי זה חשוב מאוד. אנשים חושבים שהם מדברים לשם שמיים דברים של ביקורת, מדברים לשון הרע, וזה בסדר, אבל זה לא נכון! צריך תמיד לחפש את הטוב.

אם אדם נכשל ואמר דברים טובים מדי על מי שלא ראוי להגיד עליו דברים טובים, זה לא נורא כל כך, אני חושב שעונש גדול הוא לא יקבל על זה. אבל אם אדם בטעות נכשל בלשון הרע זה איסור חמור מאוד.

הקב"ה שונא את המקטרגים על בניו

אנחנו צריכים להסתכל על כל ישראל כעם אחד. כולנו אחים, משפחה אחת, בני אברהם יצחק ויעקב. הקב"ה שונא את המקטרגים על בניו אפילו הם קדושים. הרצ"ה היה חוזר הרבה פעמים על לשונו של הגר"א בפירושו לספר תיקוני זוהר, על הפסוק "את עשו שנאתי". הקב"ה שונא את המקטרגים על בניו אפילו הם קדושים, כי אלו בניו! אף אחד לא אוהב שמקטרגים על הבנים שלו, ועם ישראל הם 'בני בכורי', בניו של הקב"ה. אז צריך זהירות גדולה עם הלשון. להסתכל בעין חיובית גם על אנשים שמדברים לשון הרע, גם על אנשים המבקרים, כי יש להם כוונות טובות, ללמד עליהם זכויות. עין טובה צריכה להיות על כולם. לא רק על האנשים הרחוקים, הרעים, אלא על כל האנשים.

נקיות מלכלוך רוחני וגשמי

נאמר בפרשה:

כִּי תֵצֵא מִחֲנֶה עַל אֵיבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע: כִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מְקַרָּה לִילָה וַיֵּצֵא אֶל מַחוּץ לְמַחֲנֶה לֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה (דברים כג, י-יא).

רק לאחר שנטהר יכול לחזור אל המחנה. ועוד באותה פרשה:

וַיִּתֵּן תְּהִיָּה לָךְ עַל אֲזַנְךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרְתָּהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צְאֲתֶךָ.

יש כאן מצווה מיוחדת שהתורה מדברת עליה - להיות נקיים! ומיד אחר כך כתוב "והיה מחניך קדוש". מדוע כתוב "מחניך קדוש" - צריך לכתוב שלא יהיה מלוכלך! מה הקשר בין קדושה לכלוך? האם בית מדרש מלוכלך זה פוגע בקדושה שלו? אם יש כוסות תה וקפה מלוכלכים וכמה פרוסות יבשות זה פוגע בקדושה של בית המדרש?

התורה מחברת בין שני הדברים. אם אדם נטמא זה לכלוך רוחני והוא צריך לצאת מחוץ למחנה, וכך יש גם לכלוך גשמי, ושניהם אותו דבר. ללמדך שגם דברים אסורים זה לכלוך,

וצריך להוציא אותם מחוץ למחנה. מחשבות לא טובות זה טומאה. טומאה זו זוהמה, לכלוך. אדם צריך להרגיש שעבירה חס וחלילה, זה לכלוך, זה מטמא את הנפש בזוהמה רוחנית שהיא יותר גרועה מאשר זוהמה גשמית. החיבור הזה בפרשה בא ללמדנו שהרוחניות קשורה עם הגשמיות, והא בהא תליא. אדם שומר על נקיות זה משפיע עליו ברוחניות, ובאופן הרוחני אדם צריך לדעת שזוהמה רוחנית, ומעשה עבירה, זה לכלוך וכתם.

אבל אפשר להיטהר. איך נטהרים - הולכים למקווה. לאיזה מקווה אפשר ללכת כדי להיטהר מהרהורים רעים מדיבורים אסורים וכדומה? בסוף הלכות מקוואות הרמב"ם כותב שיש עוד מקווה. יש מקווה גשמי ויש מקווה רוחני. אדם יכול לטבול במי הדעת. אם אדם מכניס את הראש שלו בתוך התורה, בתוך הלימוד, לא משאיר שום אצבע בחוץ, כמו מקווה, זה מטהר. כמו שיש טהרה גשמית, יש טהרה רוחנית. טהרת הנפש זו השקיעה בעולמה של תורה, להיכנס, ללמוד ולשקוע באהבת ה', ובתורת ה'. זה מתקן, וזה מה שאנחנו עושים.

הזכרנו את דברי חכמים על 'רק חזק לבלתי אכול הדם' (מכות כג:). שם הגמרא אומרת שמידה טובה גדולה ממידת פורענות פי חמש מאות, אז אם עבירה היא חמורה מאוד, מידה טובה היא פי חמש מאות, ויש הרבה זכויות. צריך לדעת גם את הערך החיובי של המצוות ולא רק את החומרא של העבירות. אז אדם מסתכל בצורה מאוזנת ונכונה.

אנחנו שבועיים לפני ראש השנה, לפני הימים הנוראים. יש דעה שאומרת ששלושים יום לפני ראש השנה צריך להתכונן לימים הנוראים, ויש דעה שמפרוס החג - שבועיים לפני החג, צריך להתכונן. שנזכה בע"ה לבוא לימים האלה מוכנים.

השיחה נמסרה בשנת התשפ"א

לקבלת שיחה שבועית במייל או בווטסאפ,

שלחו הודעה לכתובת bogrim@yeshiva.org.il, או למספר 0547881227

ניתן לצפות בשיחה באתר ישיבה - www.yeshiva.org.il

השיחה השבועית משודרת בשידור חי במוצאי שבת, כשעה לאחר צאת השבת

ניתן להאזין בשידור חי גם דרך חיוג לטלפון 02-6643149 שלוחה 11